

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és történelmi vármegyéi
(Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Ung) múltjának történetéből

HELYTÖRTÉNETI PÁLYÁZAT 2019

A levéltári naphoz javasolt kiemelt témakör:

*Kultúrtörténet, kulturális, szabadidős és karitatív tevékenységet folytató egyesületek,
társaságok és intézmények (könyvtárak, mozik) története településemen*

KIS KRISZTIÁN BÁLINT

ADATOK A KÁRPÁTALJAI LEVENTEEGYESÜLETEK TÖRTÉNETÉHEZ
(1938–1944)

Szolnokini, anno MMXIX.

I. BEVEZETÉS

Jelen helytörténeti tanulmány célja, hogy a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye történetével kapcsolatos pályázat alkalmából összefoglalóan, területi szempontból rendszerezve ismeresse a történelmi Magyarország északkeleti népi-történeti tájegységén, Kárpátalján annak két lépésben végrehajtott, anyaországához történő visszacsatolása¹ után a Leventeintézmény²

---

1 Az 1938. november 2-ai ún. első bécsi döntés értelmében etnikai alapon, törvényes eszközökkel a Felvidék déli részével együtt Kárpátalja délkeleti sávja került vissza mintegy nyúlványszerűen Ungvárral, Munkáccsal, Beregszászal és Nagyszőlőssel Magyarországhoz, majd Csehszlovákia feldarabolásakor, 1939 márciusában 12.061 km² kiegészítő területtel, 694.022 lakossal. Előbbi visszacsatolásokat betagolták a vármegyerendszerbe, utóbbiak mindvégig ún. közigazgatási kirendeltségek maradtak.

2 A Leventeintézmény Magyarországon először tett kísérletet arra, hogy valamennyi iskolapadból kikerülő, azaz „iskolán kívüli” fiú további testi és lelki nevelését kormányzati szinten megszervezze. A szervezet alapjának az 1921. évi LIII. törvénycikk, az ún. testnevelési törvény, valamint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 9000/1924. és 52000/1924. számú rendeletei, az ún. végrehajtási utasítás tekinthető. Az intézmény egészen 1939-ig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete alatt állott. A levanteoktató, később levanteparancsnok irányításával általában vasárnaponként megtartott levante foglalkozások célja a „szebb jövő” megvalósítása, vagyis a trianoni békediktátum által megcsonkított történelmi Magyarország területi és szellemi helyreállítása volt. Ennek keretében a nevelés két fő tengelye, a rendszeres testnevelés és sport, valamint a vallási és erkölcsi nevelés mellett a leventékkel behatóan megismertették a magyar történelmet, a magyarság földrajzát és néprajzát. Mindezekon felül a leventék részére különböző tanfolyamokat is szerveztek (pl. analfabéta, mezőgazdasági és kézműves tanfolyamok), s törekedtek az általános műveltség kimunkálására is. A levanteegyesületeken belül különböző szakosztályokat hoztak létre (pl. atlétikai, céllövő, lovas, műkedvelő, majd női szakosztály).

A levante kötelezettség az 1939. évi II. törvénycikk, az ún. honvédelmi törvény értelmében honvédelmi kötelezettséggé vált; a levante foglalkozásokon egyre inkább teret nyert a militarizmus. Az intézmény ettől kezdve valóságos „félkarú” óriásszervezetként kötelező jelleggel tömörítette magába immár nemcsak az iskolán kívüli, hanem az iskolába járó fiúifjúság tagjait is. A levante köteles ifjakat három korcsoportba osztották: az I. csoportba a 12-14 (levanteapródok), a II. csoportba a 15-17 (ifjúleventék), míg a III. csoportba a 18-23 évesek (levantelegények) kerültek. A korcsoportok közötti átmenetet ún. próbák alkották – az első az újoncpróba, míg a harmadik a „H-”, vagyis a honvédpróba volt. A levanteegyesületi kötelező, korabeli kifejezéssel élve „rendes tagság” mellett kétféle tagot különböztettek meg: az öregleventéket (a 23 évesnél idősebb tagokat), valamint a pártoló (támogató) tagokat. Az egyre inkább előtérbe kerülő katonaszervezetnek megfelelően az évfordulóját ünneplő harcos magyar királyokról kapták nevüket a levante foglalkoztatási tanévek, melyek ugyancsak szeptemberben kezdődtek. Így 1943-ban a Mátyás király, 1944-ben a Szent László levante „kiképzési” évről beszélhetünk.

A Leventeintézmény felső vezetését 1941-ben teljesen átszervezték. Ekkor hozták létre az Ifjúság Honvédelmi Nevelésének és a Testnevelésnek Országos Vezetője (korabeli rövidítéssel élve: IHNETOV) tisztséget és a személye köré szervezett hivatalt. Az IHNETOV vitéz Béldy Alajos lett, aki ízig-vérig katonaeMBER volt, s személyében egyesült immár mindinkább a Honvédelmi Minisztérium, kisebb mértékben pedig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete. A hadsereghez való szorosabb tartozást mi sem bizonyítja jobban, minthogy a közoktatásban – heti egy tanóra időtartamban – bevezették a „Honvédelmi ismeretek” nevű tantárgyat, melyhez ugyanezen címmel külön tankönyvsorozatot adtak ki.

Bár a szervezet másik, mintegy „kölcsonbe kapott” karjának tekinthető leánytagozat szervezése már évekkorábban megkezdődött, a Leventelány-mozgalmat hivatalosan – a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium kizárólagos főnhatósága alatt – csak 1943-ban hozták létre, önkéntes alapon. A leventelányok azonban sohasem kaptak fegyveres kiképzést – a magyar asszonyi, illetve anyai hivatásra igyekeztek fölkészíteni őket. Ennek keretében a foglalkozásokon különböző, házi és ház körüli tevékenységeket sajátítottak el, de hangsúlyt kapott az általános műveltség is. Részükre tartottak pl. szabás-varrás, csecsemőgondozó és gyermeknevelési tanfolyamokat is. Vagyis egy korabeli kifejezéssel élve valóban nem harcias „amazonokat” kívántak nevelni az önként jelentkező magyar leányokból. A leventelányok azonban még így is sokoldalú segítséget nyújtottak a háborús erőfeszítésekhez karitatív tevékenységükkel (pl. vöröskeresztes vagy zöldkeresztes munkával). Ezek keretében a fronton harcoló magyar katonáknak, illetve azok családjaiknak gyűjtöttek pénzt, illetve különböző anyagi javakat (élelmiszert, ruhaneműt, stb.), hogy szeretetcsomagokat készítsenek s közvetítéssel küldjenek nekik. Közben a Leventelányok Országos Vezetőnöje Kokas Eszter, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Élettani Intézetének adjunktusa, egyetemi magántanár lett.

keretein belül létrehozott települési, illetve tanyakörzeti szintű leventeegyesületek föllelt, szerény számú adatát. Noha a korszak viszonylag közel áll hozzánk és kisívű az időhatár, az 1945 utáni politikai változások – különösen az előző időszakban, a Horthy-korszakban, illetve valamennyi jelentősebb politikai intézkedésében, képviselőjében és szervezetében látott ellenségkép – miatt kevés konkrétumot tudunk bemutatni. Ugyanakkor a témát szó szerint és átvitt értelemben is részben, valamivel több mint egy oldal terjedelemben feldolgozták, ami első sorban a kárpátaljai, ugyancsak szerénynek tekinthető levéltári iratanyagot illeti.³ A budapesti Országos Levéltárban mi magunk is csupán egyetlen, helyi leventeegyesülettel kapcsolatos iratanyagról tudunk.⁴ A levéltári és egyéb források szűkösségének oka, hogy 1944-ben a szovjet front közeledtével, illetve a magyar uralom megszűnésével párhuzamosan a várható felelősségre vonás elkerülése érdekében mázsaszámra semmisítették meg, égették el a különféle hivatalos dokumentumokat, különös tekintettel a helyi leventeegyesületekkel kapcsolatos, kompromittálónak, hovatovább életveszélyessé vált iratokra.

Alapelvünk az volt, hogy északról dél felé haladva vármegyénként, illetve közigazgatási kirendeltségként mutatjuk be azokat a leventeegyesületeket, melyek működésére vonatkozóan bármilyen – akár csupán a létezésre vonatkozó – adatot találtunk. Az érintett vármegyék, illetve közigazgatási kirendeltségek a következők: Ung, Bereg, Ugocsa, valamint tulajdonképpen a Tiszától északra elterülő Máramaros.

Fő forrásunk az 1941 elejétől megjelenő *Szebb Jövő! című, kifejezetten leventéknek, majd leventealeányoknak is szóló országos terjesztésű képes hetilap számai voltak. Maga a lap egyébként külön figyelmet szentelt a Magyarországhoz 1938 után visszacsatolt felvidéki, kárpátaljai, észak-erdélyi és déli területek természeti és egyéb viszonyainak, lakóinak, az ott élő magyarságnak, valamint az újonnan megszervezett egyesületek leventéinek és leventealeányainak. Tanulmányunkhoz azonban természetesen fölhasználtunk más korabeli kiadványokat is.*

A leventeegyesületek fiú tagjait a kezdetek óta leventéknek, az egyesületen belül létrejött női szakosztály tagjait leventealeányoknak nevezték.

A leventeegyesületeket s természetesen azok női szakosztályait, a leventealeány-csapatokat végül a Debreceni Ideiglenes Kormány 529/1945. számú rendelete szüntette meg, mint Hitler-barátnak, fasisztának és az „Egyesült Nemzetekkel” szemben propagandát folytató szervezetnek bélyegzett ifjúsági szervezetet. Hajdani tagjaira és tisztségviselőire a szovjet hadsereg részéről komoly felelősségre vonás várt.

Az összegzés a következő kézirat alapján készült: KIS KRISZTIÁN BÁLINT: *A Leventeintézmény története (1920–1944)*. [Szakdolgozat.] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged–Szolnok, 2006. Közgyűjteményi lelőhely: Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtára (Szeged), valamint Verseghy Ferenc Könyvtár (Szolnok). Publikáció formájában: *A Leventeintézményről I–VII. rész. = Hadtudósító. Hadtörténelem, aktualitás, kultúra*. V. évf./6. szám–VI. évf./6. szám [Változó terjedelemben és oldalszámmal.]

3 BOROS LÁSZLÓ: *Cserkészek és leventék Kárpátalján 1938–1941 között*. = *Acta Beregsasiensis*. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve 2011. X. évf., 1. kötet. Szerk.: Kohut Attila, Penckófer János. 93–100. p. Konkrétan a kárpátaljai leventékről szóló rész: 94–96. p.

4 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) K150 1944. VII. 5. 198887. sz. 6191. csomó: *Az Aknaszlatinai Levente Egyesület megalakulása*

Végül még egy megjegyzés: ahol csak lehetett, hagytuk „maguktól” beszélni a forrásokat, igyekeztünk megtartani jó néhány ízes beszámolót, melyeket az utóbbi mintegy háromnegyed évszázad jobb híján mintegy forrásértékűvé avatott.⁵

II. ADATOK A KÁRPÁTALJAI LEVENTEEGYESÜLETEK TÖRTÉNETÉHEZ

Elöljáróban vázoljuk a visszacsatolt területeken bekövetkezett közigazgatási változásokat. A Magyarországhoz visszatért területeken ideiglenes jelleggel és hangsúlyozottan polgári tanácsadók bevonásával kezdetben katonai közigazgatást vezettek be. Ez az állapot 1938 decemberéig tartott a Felvidék déli részével együtt visszatért kárpátaljai területek esetében,⁶ a ruszin többségű visszacsatolt területeken pedig 1939 júliusáig.⁷ Ezután épülhetett ki a polgári közigazgatás.

Bizonyos, hogy a magyar katonai, illetve polgári hatalomváltás is megosztotta a visszatért területeken élő magyarokat és más nemzetiségűeket egyaránt. A magyar igazgatás visszatérte ugyanakkor felemás formában öltött testet: az országos és helyi sajtó hasábjain feltétlenül és kizárólag pozitív felhangot kellett megütnie, ugyanakkor noha a családi és egyéb magánbeszélgetéseket természetesen nem jegyezték le, de sejteni lehet, hogy ezekben döntően a negatív elemek domináltak⁸ – kivált a katonasághoz mindinkább közeledő, kötelező érvényű Leventeintézménnyel kapcsolatban, majd különösen az európai háborús viszonyok bekövetkeztével. Ez a kettősség akkor is hozzátartozik tanulmányunkhoz, ha ezt – a fent említett okoknál fogva – nem is tudjuk településenként, illetve leventeegyesületenként mérni és konkrét dokumentumokkal alátámasztva bemutatni. Ugyanakkor azt is kiemeljük, hogy a korábbi, sőt a legújabb szakirodalom, a visszacsatolt területekkel foglalkozó monográfiák hiányossága, hogy említés szintjén sem foglalkoznak a közoktatás kiegészítő részét képező, valamennyi 12 év fölötti fiú kötelezően, törvény által előírtan, valamint az önként jelentkező leventealányok mindennapjait és előremutatva jövőjét (pl. háborús bevetés, illetve felelősségre vonás vagy hadifogság) meghatározó leventeegyesületekkel és azok női szakosztályával...⁹

---

5 Természetesen főként a szakmaiságot szem előtt tartva nem az elfogultság vagy a szimpátiakeltés jegyében próbáltunk idézni. A néhol magyarázatra szoruló szöveg értelmezéséről ugyanakkor igyekeztünk gondoskodni. A főszövegben szögletes zárójelbe [ ] tartalmat erősítő kiegészítések kerültek, lábjegyzetbe pedig magyarázatok és egyéb fontos adatok.

6 SIMON ATTILA: *Magyar idők a Felvidéken 1938–1945. Az első bécsi döntés és következményei*. Budapest, 2014. 41–56. p.

7 FEDINEC CSILLA: *„A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátalja” 1938–1944*. Budapest, 2015. 189. o.

8 Ezzel kapcsolatban szemléletes „polgári anekdotát” közöl Simon: Id. mű, 81. p.

9 Noha Simon: Id. mű, 177–191. p. külön fejezetben foglalkozik – bár nem utalva a Leventeintézmény alapjainak tekinthető – sporttal és művelődéssel, Fedinec: Id. mű 2015. sem említi.

1938. november 27-én levente mintaszázadok érkeztek látogatóba Kárpátaljára. Az Ungvári járásba szabolcsi, a Munkácsi járásba baranyai, a Beregszászi járás területére pedig szatmári mintaszázadok látogattak el. Ennek az első látogatásnak több célja is volt. Egyfelől a visszacsatolt területeken élő magyar fiatalok üdvözlése, nemzetközösségi érzésének (újbóli) kifejtése és megnyerése a Leventeintézménynek, melybe beletartozott az ünnepélyes leventévé avatás és a leventesapka ajándékozása is, másfelől pedig a csehszlovák propaganda által hangoztatott tévhitek eloszlatása, miszerint a leventéket csak gyűjtogatásra és öldöklésre tanítják.

1939 nyarán már több anyaországi leventecsapat is táborozott kárpátaljai testvérközségekben. Ugyanakkor több száz kárpátaljai fiatal is nyaralt magyar városokban. A Békéscsabán nyaraló kárpátaljai fiúk 15 levente egyenruhát és külön emléktárgyat is kaptak.

A rendszeres heti foglalkozásokat a leventeotthonok berendezéséig, illetve felépítéséig a helyi iskolák tan- és tornatermeiben tartották meg. Ugyanakkor egyes iskolaigazgatókat külön figyelmeztetni kellett, hogy ingyen adják át a termeket a leventeoktatók és a képzés számára. Emellett a leventeoktatókat a helyi magyar–orosz tannyelvű iskolák tantestületi tagjaként ismerték el és fölvtették őket illetményjegyzékükbe is.

Ung vármegye vezetője, dr. Gyurits Gyula 1939. december 18-án rendeletben kötelezte a Kárpátalján tanítókat arra, hogy legyenek leventeoktatók. Az indoklás szerint az ifjúság további oktatása-nevelése érdekében, valójában azonban azért, mert a leventeképzés terén komoly munkaerőhiány mutatkozott.¹⁰

A népművelés Kárpátalján 1940-ben egyre gyakrabban összekapcsolódott a leventeképzéssel. Erre példa az ungvári városi és járási katonai leventeparancsnok levele Vajdai Péterhez, Ung vármegye titkárához. Ebben a leventeparancsnok felkérte a titkárt, hogy dolgozzon ki olyan előadássorozatot, amely a leventeképzés során segítségére lehet a helyi leventeoktatóknak. Egyúttal felkérte arra is, hogyha lehetséges, néhány előadást személyesen ő maga tartson meg. 1941. február végén erre sor is került, két témáról maga Vajdai Péter adott elő a város leventéinek. Egyébként 1944-ig a leventeképzés és a népművelés fokozatosan összefonódott Kárpátalján.¹¹

1941-ben központi utasítás szerint kezdték megszervezni azokon a kárpátaljai településeken is a leventeegyesületeket, ahol addig még nem működtek.¹² Ugyanakkor 1941 őszén személyes beszámoló kapcsán közölte Bartha Károly honvédelmi miniszter (1941–1942) Bély Alajossal, az IHNETOV-i hivatal vezetőjével – tulajdonképpen a Leventeintézmény vezetőjé-

---

10 Boros: Id. mű

11 KOSZTYÓ GYULA: *Iskolán kívüli népművelés Kárpátalján 1940–1944 között*. Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet KMMI-füzetek XVIII. Ungvár, 2014. 33. p.

12 Boros: Id. mű

vel –, hogy „a Felvidéken és Kárpátalján leventecélokra több laktanya fog rendelkezésre állani. Ezzel a jövő évi levente kiképzési tervzetben már számolni lehet.”¹³

A leventesajtó hasábjain a következő címekkel jelentek meg általában egész oldalas, akár képanyaggal is illusztrált kárpátaljai vonatkozású cikkek, beszámolók, tanulmányok: *Három vidám levente Ungvár városában*,¹⁴ *Szemben a szovjet hadsereggel a Kárpátokban*,¹⁵ *Ukrajnában*,¹⁶ *A fejedelem anyja [Zrínyi Ilona]*,¹⁷ *Vereckénél*,¹⁸ *Zrínyi Ilona, a hőslélekű asszony születésének 300. évfordulójára*,¹⁹ *Mit kell tudni a görög katolikus és görögkeleti vallású magyar testvéreinkről*[?],²⁰ *El a kezekkel! Kitűnő katonai szövetségeseink: a Kárpátok hágói*.²¹

A levente közigazgatás alapja egyébként a katonai közigazgatás lett, ami nyilvánvalóan a honvédelmi törvényből következik. Kárpátalja a VIII. hadtest területére esett.

A Leventék Országos Parancsnoka (LOP) a Magyar Sí Szövetség közreműködésével 1942. február 1-jén és 2-án országos leventebajnoki síversenyt rendezett Mátraházán. Az előmérkőzéseket országszerte január 18-án tartották Ungvárott, Munkácson, Huszton és Rahón is. A versenyszámok a következők voltak: ifjúleventék részére 6 km-es sífutóverseny, lesiklóverseny és ugróverseny; leventelegények (1923. január 1-je előtt születettek) részére 12 km-es sífutóverseny, valamint a már említett további két versenyszám. Nevezési díj nem volt, és az arra érdemesek a sí szövetség szabályai szerint éremdíjazásban részesültek.²² Országos szinten egyébként 25 városban több mint háromezren vettek részt az előválogató versenyeken.²³ Nevesített helyi eredményekről is tudunk: „*Ungvár város levente sífutóbajnokságát 12 km távon Bokoti tanítóképzős levente nyerte 71 p[erc] 5 mp [=másodperc] alatt. 2. Szőke. 3. Hranyó. A 6 km-es bajnokságot Kiss ker[eskedelmi]. isk[olai]. levente nyerte 41 p 32 mp alatt Soltész G. és Soltész L. leventék előtt.*”²⁴ Azt is tudjuk, hogy: „*A huszti várdomb oldalán rendezték meg a leventék síversenyüket... 6 km-es futóverseny: 1. Spracha László 33 perc 55 mp; 2. Müller János 33:55; 3. Zajec Sándor 34:40; 4. Bogatirev Oleg 34:45; 5. Kochán István 35:30; 6. Lyáskó László 35:45; 7. Bodnár Mihály 40:05. 12 km-es futóverseny: 1. Hinczák Mihály 57 p 30 mp; 2. Eichert Rezső 58:11; 3. Eizert József 59:06; 4. Stefucza János 59:15;*

13 *Az IHNETOV munkanaplója*. Vitéz Béldy Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941–1943. Szerk.: BLASSZAUER RÓBERT. Budapest, 2002. 1941. október 20. 12^h

14 Szébb Jövőt! I/12.

15 Szébb Jövőt! I/27.

16 Szébb Jövőt! I/35.

17 Levente III/14.

18 Levente III/16.

19 Levente III/23.

20 Levente IV/6.

21 Szébb Jövőt! IV/34.

22 Levente II/2.

23 Levente II/5.

24 Levente II/4.

5. Weinrauch Dániel 1 óra 04:23; 6. Biszun László 1 óra 05:25; 7. Müller József 1 óra 09:57; 8. Bukoveczky Mihály 1 óra 24:25.”²⁵ A mátraházi országos levente síversenyen, ahol összesen 198-an indultak, a leventelegények 12 km-es futóversenyén 10. helyen találjuk a fent említett huszti Eichertet, a leventeifjak részére hirdetett 4 km-es lesiklóversenyen pedig a rahói Bende 5. lett, 3 óra 22 perces eredménnyel.²⁶ Ezen fölbuzdulva 1942 elején Huszton „Korona Kupa” néven összetett síversenyt rendeztek, mely négy számból állt. A 72 induló közül a huszti leventék lettek a győztesek, második a helyi gimnázium leventecsapata lett, a harmadik pedig a Rusj csapata.²⁷

Ugyancsak 1941/42 telén történt, hogy a *beregszászi* leventék műkedvelő szakosztálya háromszori otthoni előadás után meghívást kapott és teljesített Munkácson. A színpadra állított nagysikerű vígjáték Kisfaludy Károly: *A kérők* című darabja volt.²⁸

Aztán Kárpátalja csaknem egész leventeifjúsága kivette a részét az 1942/43 telén lezajlott „Szeretetszata”-mozgalomból is. Az országos gyűjtés célja, hogy a szovjet fronton harcoló honvédeket és azok családját megajándékozzák. Ennek ún. III. ütemében vettek részt a következő kárpátaljai települések leventeegyesületei: *Ungtarnóc, Beregdubróka, Beregszöllős, Beregdéda, Técső, Beregrákos*, valamint *Ungvár, Beregszász és Nagyszöllős*. Ez utóbbi jótékonyági munkájának pontos részleteit is ismerjük: „*A leányok a legnagyobb szeretettel gyűjtötték össze a babajátékokat, mondtak le kisebb-nagyobb babáikról, gyermekkori értékeikről. A Zöld Kereszt*²⁹ *hozzájárulásával 10 kg cukorból öt leány vállalta a szaloncukor házilag való elkészítését. Többet kekszet sütöttek. Az összegyűjtött mennyiségből 65”* darab ajándékosárkát készítettek. „*A leányok utcákra oszolva kopogtattak be a kicsi lakások ajtain és osztották ki a kis Jézus ajándékait.*” A nagyszöllősi levente-leányok mindezeket felül 600 Pengőt³⁰ is gyűjtöttek, amiből 200 darab, egységes kis ajándékosomagot terveztek készíteni és kiosztani a következő esztendő január 3-án „*kis karácsonyi jelenet keretében*”.³¹

---

25 Levente II/6.

26 Levente II/7.

27 Levente II/9.

28 Levente II/3.

29 Állami népegészségügyi szervezet a korabeli Magyarországon, mely – néhány év előkészítés után – 1930-ban kezdte meg hivatalosan a működését. Elsőrendű feladta a falvakban az anya- és csecsemővédelem, az iskolás gyermekek egészségvédelme és a fertőző betegségek (pl. TBC) elleni küzdelem. Szervezte a rászoruló házi betegápolását és ellátott néhány szociális-élelmezési feladatot is.

30 Magyarország korabeli pénznemét, a Pengőt és váltópénzét, a fillért 1926. december 27-én hozták forgalomba (1 Pengő=100 fillér). Viszonyításul: 1941-ben egy kezdő egyetemi tanár havi fizetése 574, egy középiskolai tanáré 226, egy elemi iskolai tanítóé 163 Pengő volt.

31 Szébb Jövőt! III/7. A gyűjtésben nyilván számos más, visszacsatolt kárpátaljai település leventeje és levente-leánya is részt vett. Egyébként 1942. december 10 és 1943. április 12. között összességében az akkori Magyarország 2136 településéről érkeztek be küldemények, melyekből hetvenezer szeretetsomagot állítottak össze, és küldték szét a budapesti központból a fronton harcoló honvédeknek és az anyaországba családjaiknak. (A csomagok összesen 15 vasúti teherkocsit töltek meg.) Szébb Jövőt! III/9, 11, 12, 13, 17.

Természetesen tudunk más, tájegységi vonatkozású kezdeményezésről és eseményről is. Például 1942. október 25-én országsszerte gyorslevente napot rendeztek. A „*gyorslevente*” kifejezés a gyalogos sebességhez képest jelentett „minőségi” különbséget. A leventeegyesületekben fölállított új szakosztályok tagjainak célja, hogy a korabeli korszerű közlekedési eszközöket (kerékpár, motor és autó) megtanulják használni, azokkal közlekedjenek, miközben elsajátítják a közlekedési szabályokat is. Országsszerte hirdettek ingyenes gépkocsivezetői tanfolyamokat, illetve ingyenesen biztosítottak az egyesületek részére motorkerékpár-gumit. Tanulmányunk szempontjából az említett gyorslevente napon településenként megtartott kerékpárverseny kapcsán három kárpátaljai város fontos. „*Beregszászon délben indult a mezőny az Országzászlótól.*³² *Hűvös, szeles időben, nehéz terepen... Győztek a gimnázium leventéi; 2. az iskolán kívüli leventék III. korcsoportja lett; 3. a II. korcsoport... Munkácson rossz időben, nehéz terepviszonyok között... Elsőnek a kereskedelmi iskola leventéi érkeztek be; 2. a Munkácsi LE., 3. a ruszin gimnázium... Ungvárott a tanítóképző leventéi nyerték a vándorszerleget. 2. [az] Ungvári LE. 3. [a] rutén gimn[ázium]. leventéi.*”³³

Azt is tudjuk, hogy *Huszt*on, *Munkácson* és *Ungvárott* is létesült leventeegyesületi vízi szakosztály,³⁴ melynek szervezését országosan még 1942 tavaszán rendelték el.³⁵ Ez a szakosztály vízi sportokkal foglalkozó leventéket tömörített, döntően sportszerűen csónakozó csapatokat, akik úszni tudására, műszaki és egyéb szakmai képzésére, illetve felszerelésére külön hangsúlyt fektetett a Leventeintézmény.

1943 nyarán a budapesti Ifjúság Házában lezajlott egyik osztályközi értekezleten Bélydy bejelentette: „*fontosnak tartja, hogy a nemzetiségi vidéken is tartson bemutatót a Testnevelési Főiskola. Munkácsot és Nagyszöllőst is látogassák meg a főiskolások.*”³⁶

1944 áprilisában Bélydy rendelkezése nyomán valamennyi Kárpátalján élő ruszin levente számára magyar–ruszin nyelvű, kéthetente megjelenő lapot alapítottak az oly sokszor emlegetett és idézett országos heti leventelap címével (*Szebb Jövőt! – Кращу будучность*).³⁷ Mi magunk a tervezett lap egyetlen számával sem találkoztunk még.

1944 júniusában arról értesülhetünk, hogy a leventeoktatás minden érintett számára kötelező, a leventefoglalkozásokról igazolatlanul távolmaradókra súlyos büntetés várt.³⁸

---

32 Országzászlót 1920 után csaknem minden magyarországi településen állítottak, a trianoni békediktátum által szétszakított magyarság nemzeti együvé tartozásának jelképeként.

33 *Szebb Jövőt!* II/45.

34 *Levente* IV/6.

35 *Szebb Jövőt!* II/18.

36 Az IHNETOV munkanaplója, 1943. június 22. 17^b

37 FEDINEC CSILLA: *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944*. Galánta–Dunaszerdahely, 2002. 414. p.

38 Fedinec: *Id. mű* 2002. 420. p.

a) Ung vármegye, illetve Közigazgatási Kirendeltség leventeegyesületei

1939/40 telén Ung vármegyei levente síversenyt tartottak Perecsenyen. A leventesajtó több képet is közölt az ifjúsági sportrendezvényről: a rajthoz készülődés pillanatairól, aztán a **beregforrasi leventék** sí csapatáról, valamint a név szerint is ismert Burácsuk Sándor levente egyik síugrásáról.³⁹

Ung vármegye területén 1941 folyamán bizonyosan megkezdte, illetve folytatta működését a következő települések leventeegyesülete is: **Bajánháza, Eszeny, Gállocs, Kisdobrony, Nagyrát, Szürte, Tizsalamon, Ungmogyorós, Vaján, Abara, Bés, Császlóc, Csicsér, Dobóruszka, Hegyi, Homok, Kistrát, Koncháza, Koráthelmeç, Nagygejőc, Magyarkelecsény, Mátyóc.**⁴⁰

Az Ungvári Leventeegyesület

A vármegyeszékhely ifjúsági szervezete 1939. szeptember 24-én jött létre, elnöke Korláth Endre lett.⁴¹

Több helyi leventének legalább a monogramját ismerjük. Az egyik K. I., aki a leventesajtó hasábjain a következő szerkesztői üzenetet kapta 1941. március idusán: „*A fénykép közlésre nem alkalmas. Csoportképeket nem közlünk.*”⁴² 1942 elején a B. A. monogramú leventének pedig a következő üzenet jelent meg: „*mi sem használhatjuk; most álmodásra nincs idő!*” A részleteket homály fedi.

Azt is tudjuk, hogy 1943. május 1-je és 1944 októbere között Buza-Kiss János volt a 24. kiegészítő kerület leventeparancsnoka.⁴³

1944 nyarán a helyi leventeegyesület „*a családjuktól távollevő magyar és német katonák, valamint a kórházban ápolt sebesült honvédek javára a Városi Színházban «Tarka estét» rendezett.*” Az előadást „*egy héttel később, a honvédnapon... megismételték. Az előadásokat Lukács József*” rendezte.⁴⁴

A leventesajtóban megjelent adástilalom alatt nem álló rádióamatőrök listáján csupán egy kárpátaljai nevet találtunk, az ungvári Zombory István nevét (HA2D).⁴⁵ Valószínűleg ő maga vagy valamelyik ismerőse a helyi leventeegyesület híradó szakosztályának tagja volt.

---

39 Levente I/4.

40 Kosztyó: Id. mű, 25. p.

41 Fedinec: Id. mű 2002. 345. p.

42 Szebb Jövőt! I/10.

43 Az IHNETOV munkanaplója, 1943. május 12. 11^h

44 Szebb Jövőt! IV/29.

45 Villám 4, 5.

A Bercsényifalvi Leventeegyesület

A helyi szervezet tagjai 1942 elején „szerény kereteikhez mérten leventezenekart alakítottak. Leventezenekaruk egyelőre hangszerek híján[!] tíztagú...”⁴⁶

A Huszáki Leventeegyesület

Sajnálatos baleset kapcsán ismerjük az egyik helyi levente nevét 1942 nyaráról. „A leventegyakorlatról tértek vissza a huszáki fiúk a faluba. Útközben... A rövid pihenést a leventék egyike arra használta föl, hogy fából játékot faragjon magának.” Éles zsebkését egyik társa kölcsön akarta venni. „Tutkó János azonban nem akarta azt odaadni és kezét a késsel együtt kirántotta barátja kezéből... [A lendülettől] a kés éle mélyen belefűrődött Tutkó bal térdébe... bal lábát valószínűleg le fogják vágni.”⁴⁷ Későbbi hírünk sajnos nincs a szerencsétlen esetről.

A Kolonicsai Leventeegyesület

Érdekes adalék, hogy 1941-ben a községben „a leventék körében ún. «szalvista» szekta tiltott működésének jeleit észlelték. A leventék körében a szekta titkos prédikátorai a fegyverforgás ellen bujtogatták az ifjakat. Az izgatót Fedurco László 18 éves leventeköteles személyében kinyomozták és őrizetbe vették.”⁴⁸

A Nagydobronyi Leventeegyesület

1940. március 15-én reggel a község lakossága zenés ébresztőre kelhetett fel. A délelőtti református istentiszteleten Göncy Miklós segédlelkész emlékezett meg a márciusi eszmékről. Az 1848-as magyar forradalomra emlékező ünnepség az elemi iskolában folytatódott. Ünnepi beszédet Ács János levente csapatparancsnok mondott. A helyi leventék hazafias színdarabot adtak elő. Az ünnepség rendezője Mándly Antal tanító volt. A korabeli beszámoló tanúsága szerint a szervezésben a tanári kar minden tagja részt vett.⁴⁹

Aztán a következő év végén, 1941. november 30-án, a község „felszabadulása 3. évfordulója alkalmából” helyi leventék részvételével avatták föl Nagydobrony „hősi emlékművét, országzászlaját, valamint újonnan épített községházát.”⁵⁰

---

46 Levente II/13.

47 Levente II/27.

48 Szébb Jövőt! I/50.

49 Levente I/4.

50 M. T. I. Magyar Távirati Iroda. A szerkesztésért felelős: Zimmer Ferenc főszerk., a kiadásért felelős: Hézszer Zoltán. 1. kiadás, 1941. december 1. [Reggel] 7 óra 10 perc. [1. p.] Internetes változat: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1941_12_1/?pg=0&layout=s A letöltés ideje: 2019. júl. 15.

A Nagykaposi Leventeegyesület

A helyi fiatalok már a visszacsatolás évében, 1938 végén összeismerkedtek debreceni leventéikkel. A nagykaposi leventeélet aztán 1939 májusában indult meg, és a helyi szervezet tagjai „mindig teljes számmal jelentek meg a foglalkozáson. Augusztusban hozzáláttak egy tíz lőállásos lőtér építéséhez. A golyófogó építéséhez 1300 m³ földet hordtak össze. Két héten át minden nap reggel 5 órától este 6 óráig dolgoztak. Amikor pedig a földet messzebből kellett hordani, akkor a község derék gazdái fogatokkal segítettek rajtuk. A szakmunkákat az iparos leventék végezték el. A... lőtér szeptember végére elkészült... tervét Gulyás József törzsőrmeister készítette, s ő vezette a munkálatokat is Fráter Ernő alezredes irányításával.” A fedett löcsarnok fényképe is megjelent a leventesajtó hasábjain.⁵¹

Az Órdarmai Leventeegyesület

A helyi szervezet 1939. szeptember 1-jén alakult meg, elnöke Kontratovics Irenej lett.⁵²

A Pallói Leventeegyesület

Az új leventeképzési év elején, csak 1942 szeptemberében jött létre a helyi szervezet. Szerény körülmények között, szinte a semmiről indult a szervezés. Viszont félév alatt lett az egyesületnek leventeotthona, rádiója, sporteszközei és játéka is – adományoknak köszönhetően. Ugyanakkor: „Mindenkori elsősorban a hadbavonultak hozzátartozóin igyekszik segíteni. Földjüket felszántják, bevetik stb. A leventeágyok kimeszelik a házakat és minden más házimunkát is elvégeznek. Állandóan munkálkodnak és segítik a határon túl küzdőket is.”⁵³

A Szirénfalvai Leventeegyesület

1940 tavaszán „Szirénfalván a Latorca gyors áradása teljesen elöntötte a határt. A község belső területe is víz alá került, úgyhogy a lakosságot 30 házból ki kellett lakoltatni, 51 házat pedig töltéssel körülvenni... a lakosságot... [csak] csónakokon lehetett kimenteni. Ennél az életveszélyes munkánál segédkeztek a helybeli leventék is. A mentési munkálatokat Karabélyos Géza levente cs[apat],parancsnok vezette... A leventék két nap és két éjjel állandóan dolgoztak esőben és viharban...”⁵⁴

---

51 Levente I/2.

52 Fedinec: Id. mű 2002. 342. p.

53 Levente III/9.

54 Levente I/4.

A Tiszaágteleki Leventeegyesület

Számos helyi levente családnevét sikerült föllelni. A helyi szervezet ugyanis 1942 tavaszán levente mezei futóversenyt és ökölvívó mérkőzéseket tartott. Az ifjúleventék közül a „kb.” 2400 m-es távon „1. Bódi 9 p 30 mp; 2. Kállai 9 p 40 mp; 3. Hidi T. 9 p 41 mp; 4. Hidi J. 10 p 02 mp; 5. Györke 10 p 20 mp.” A leventelegények „kb.” 3600 m-es versenyében „1. Jakab 14 p 35 mp; 2. Orbán 14 p 40 mp; 3. Jakab I. 15 p 05 mp; 4. Jakab II. 15 p 40 mp; 5. Györke 15 p 44 mp. [Az] Ugyanezen [a] napon rendezett ökölvívóversenyen Györke, Kállai, Jakab, Suhajda, Badó voltak a győztesek.”⁵⁵

b) Bereg vármegye, illetve Közigazgatási Kirendeltség leventeegyesületei

A *Szolyvai* járási Leventeparancsnokság 1941. szeptember 15-én kiadott utasításában felkérte a közigazgatási és oktatási vezetőket, hogy a hónap 28-ig küldjék el a hivatal számára azon „úrhölgyek”, tanítónők, illetve zöldkeresztes nővérek listáját, akik alkalmasak lehetnek a leányifjúság honvédelmi nevelésének irányítására.⁵⁶

A Beregszászi Leventeegyesület

A vármegyeszékhely szervezete bizonyára az elsők között jött létre. Az is bizonyos, hogy a magyar kormány – miniszterelnöki rendelet formájában – 1942. február 5-én a helyi Pro Libertate Szabadkőműves Páholy vagyonát Beregszász városának adományozta azzal a feltétellel, hogy „*azt levente célokra köteles felhasználni*”.⁵⁷

Itt konkrét számadattal is rendelkezünk, hiszen 1942 telén arról értesülhetünk, hogy: „*Beregszászon befejeződött a leventék orvosi vizsgálata, amely szinte meglepő eredményt hozott, mert a megvizsgált 569 levente közül egyetlen sem bizonyult alkalmatlannak*” a leventeegyesületi tevékenységre.⁵⁸

A helyi szervezetet egyébként minta-egyesületté nyilvánították. Azt is tudjuk, hogy a leventeegyesületben a következő szakosztályok működtek: kulturális, műkedvelő, atlétikai, labdarúgó, ökölvívó, sakk, gyorslevente, gazdasági, néptánc, ének-zene szakosztály, valamint külön zenekar (külön alosztállyal a népi zene művelésére).

Külön leventeotthont azonban csak 1944 tavaszán kaptak a leventék és a leventealányok, melyet műsoros esttel avattak föl 1944. március 4-én. „*Az új levente székház költségeit teljes*

---

55 Levente II/19.

56 Boros: Id. mű

57 Idézi Fedinec: Id. mű 2002. 386. p.

58 Szebb Jövőt! II/49.

egészeben a levente előadások és táncdélutánok jövedelméből gyűjtötték össze.” A leventeotthonban nemcsak könyvtár, olvasó- és játéktér, illetve külön adminisztratív irodahelyiség volt kialakítva, hanem két, rádióval felszerelt 800, illetve ezer fő befogadására – és nagy valószínűséggel színi előadások tartására – alkalmas „kulturterem” is. „A műsor minden száma Petőfi emlékének hódolt, a műsor gerince a «Bolond Istók» c. vígjáték három felvonása volt, amelyet Petőfi ismert elbeszélő költeményéből dr. Sziklay Ferenc írt. Ezt a tiszta magyar levegőjű darabot[?] a beregszászi leventék adták elő először.”⁵⁹

A Munkácsi Leventeegyesület

A megyei (jogú) város leventeegyesülete is bizonyára az elsők között jött létre. Mindenképp a leventekötelesek oktatása-képzése 1939. szeptember 1-jén kezdődött.⁶⁰

Legalább a monogramját ismerjük az egyik helyi leventének: V. B. a leventesajtó hasábjain a következő szerkesztői üzenetet kapta 1941 májusában: „Köszönjük elismerő soraidat. Mi is gondoltunk már javaslatodra.”⁶¹ A részleteket nem ismerjük.

1941 végén arról értesülhetünk, hogy: „Csendőr levente főoktató... azzal a kérelemmel fordult” Béldyhez, „hogy a munkácsi levente sportstadion felépítését, illetve a jelenlegi sportpálya meghagyását támogassa.” A főoktatót Béldy távolléte miatt személyi segédtszjtje „az illetékes” honvédelmi minisztériumi osztályhoz küldte.⁶² Ugyanekkor „Munkács leányaihoz újszerű plakátokon szólt az új idők szava.” A női szakosztály, vagyis a leventeleány csapatok szervezése, „toborzása a hősl elkü Zrínyi Ilona hagyományait őrző történelmi városban is megkezdődött.”⁶³

A helyi leventeegyesület harmincezer Pengőért vásárolt magának önálló épületet, melyben leventeotthont rendeztek be. Az avatásra 1942. március 14-én, Kárpátalja visszafoglalásának évfordulóján került sor. A tervek szerint Béldyt is várták a megnyitóra.⁶⁴

1942 decemberében a helyi leventék „műsoros délutánt rendeztek, amelynek 120 Pengő tiszta bevételét szegénysorsú leventék felruházására fordították.”⁶⁵

1943. május végén vitéz Molnár István Munkácsról jelentkezett a fővárosban Béldynél. A 23-án rendezett Zrínyi Ilona emlékünnepségen való megjelenéséről, az IHNETOV-i hivatal képviselétéről és a koszorú elhelyezéséről beszélt Béldyvel.⁶⁶

---

59 Szébb Jövőt! IV/14, 21.

60 Fedinec: Id. mű 2002. 342. p.

61 Szébb Jövőt! I/19.

62 Az IHNETOV munkanaplója, 1941. november 22. 11^h

63 Szébb Jövőt! I/49.

64 Levente II/10.

65 Szébb Jövőt! II/52.

A Bátyúi Leventeegyesület

Név szerint ismerjük az egyik volt leventeegyesületi tagot, akinek visszaemlékezése megerősíti kutatásainkat. Az 1927-ben a községben született Demjén Ferenc a visszacsatolás után lépett be a helyi szervezetbe, ahol hetente egyszer volt leventefoglalkozás. Nem volt egyenruha – valószínűleg az általános szegénység miatt nem tették kötelezővé –, de az egyesület tagjai ajándékba kaptak leventesapkát. Az alaki képzés részeként megtanultak menetelni, tisztelni és vigyázzba állni. Fapuskával gyakorlatoztak, ugyanakkor volt két valódi puska is, melyek segítségével megtanulták, hogyan kell szétszedni-összerakni ezt a lőfegyvertípust. A beszámoló szerint tiszteletudásra és hazaszeretetre is nevelték a leventéket. Ennek részeként foglalkoztak a magyar történelemmel a honfoglalástól a jelenkorig, valamint hazafias verseket is tanultak. Minden év március 15-én zászlók alatt vonultak a helyi leventék – is – az 1848-as magyar forradalom megünneplésére, „*akinek telt rá, fehér ingben, fekete nadrágban*”. A leventesapkára pedig előszeretettel tűztek pulykatollat vagy árvalányhajat.⁶⁷

A Beregdaróci Leventeegyesület

Legalább a monogramját ismerjük az egyik helyi leventének: B. E. a leventesajtó hasábjain azt a szerkesztői üzenetet kapta 1941 májusában, hogy beküldött munkája közlésre nem alkalmas.⁶⁸ A részleteket sajnos nem ismerjük.

Aztán 1942 tavaszán a következő szomorú hírről értesülhetünk: „*Husár Imre beregdaróci levente puskáját tisztította, amelynek csövében véletlenül egy töltény maradt. A puska tisztogatás közben elsült, és a kirepülő golyó a közelben álló Kovács János beregdaróci lakost találta [el]... közvetlenül a szíve fölött...*” A súlyos sérültet a beregszászi kórházba szállították, ahol megoperálták. „*Állapota súlyos, de nem életveszélyes.*” Az ügyet kivizsgálták.⁶⁹ További részleteket nem tudunk.

A Beregújfalui Leventeegyesület

Legalább a monogramját ismerjük mindjárt két helyi leventének is: M. B. és M. D. a leventesajtó hasábjain azt a szerkesztői üzenetet kapta 1941 májusában, miszerint beküldött munkája közlésre nem alkalmas.⁷⁰ A részleteket ez esetben sem ismerjük.

---

66 Az IHNETOV munkanaplója, 1943. május 26. 11^h45

67 LAJOS MIHÁLY: *Demjén Ferenc ifjúsága*. Tőle lopott, ezért saját cimboráját is agyonlőtte az orosz katona. Kárpátalja – 2009. október 23., 10:00, 458. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2009/10/23/demjen-ferenc-ifjusaga> A letöltés ideje: 2019. júl. 15.

68 Szébb Jövőt! I/19.

69 Levente II/19.

70 Szébb Jövőt! I/19.

A Drágabártfalvai (Dorobratovi) Leventeegyesület

Tragikus esemény kapcsán ismerjük a kisközség egyik egyesületi tagjának nevét. Geletei Mihály levente temetésén az összes helyi szervezeti tag is részt vett. A búcsúbeszédet Újhelyi Ignác helyi főoktató tartotta.⁷¹

A Gáti Leventeegyesület

A községi szervezet tagsága 1944 nyarán a leventenapot összekötötte az aktuális éves honvédpróbával.⁷²

A Hetei Leventeegyesület

1944 nyarán a helyi leventék „a községhez mintegy 7 km távolságban a Tivadar és Gulács közötti útszakaszon útfeltöltési munkát vállaltak... és ennek jövedelmét, 197 Pengőt a bombakárosultak megsegítésére ajánlották fel. Ugyanakkor... a bombakárosultak javára gyűjtést [is] indítottak, és 110 Pengőt szolgáltatottak be” erre a célra.⁷³

A mezőterebesi leventeegyesületek⁷⁴

A település leventéi Petrássovits Elek körjegyzővel, a helyi testnevelési bizottság elnökével, valamint a leventeoktatókkal, élükön Izsák P. György csapatparancsnokkal 1940. március 14-én ünnepélyes keretek között emlékeztek meg a magyar honvédek bevonulásának első évfordulójáról. Itt Barna Miklós görög katolikus plébános nemcsak magyar, hanem ruszin nyelven is mondott beszédet, mely közben egy perces csennel emlékeztek meg a Gorond határában elesett 14 magyar honvédről. A rendezvény végén a magyar után felcsendült a ruszin himnusz is. Az estébe nyúló rendezvényt a helyi fúvószenekar kísérte, majd a fellobogózott és gyertyákkal kivilágított utcákon ért véget. Az ünnepség rendezői tisztelgő táviratot is küldtek ezen a napon Horthy Miklós kormányzónak.⁷⁵

A Nagymuzsalyi Leventeegyesület

A község helyi szervezetének tagjai 1940. „dec. 10-én jól sikerült leventeestet tartottak az egyesület javára. Műkedvelő csoportjuk a «Csokoládé» és «Beszegődtem Tarnócára» c. falusi vígjátékokat adták elő... Az est legkiemelkedőbb száma a Stark Ilona áll[ami elemi iskolai]. tanítónő által betanított magyar tánc volt, melyet hat-hat magyar ruhás leány és levente lejtett el...”⁷⁶

---

71 Levente I/4.

72 Szébb Jövőt! IV/29.

73 Szébb Jövőt! IV/29.

74 A két települést, **Gorond** és **Sztrabicsó** kisközségeket 1943-ban közigazgatásilag egyesítették. Minden jel arra utal, hogy település(rész)enként meghagyták a leventeegyesületeket.

75 Levente I/4.

76 Levente I/1.

Az Oroszvégi Leventeegyesület

A helyi szervezet tagjai az 1942 tavaszán, Hősök napján tartott megemlékezést összekötötték a szokásos leventenappal. A rendezvény „fénypontja a Latorca hídfői (1939. január 6-i cseh orvtámadásnál elesett) hősi emlékműnél tartott ünnepély volt, ahová staféták hozták be a leventék cserfakoszorúját, amelyet... ünnepi beszéd után helyeztek el... az emlékművön...”⁷⁷

A Zsdenyovai Leventeegyesület

A kisközség leventéinek 11 főből álló sí csapatát fényképen is megörökítették a leventesajtó számára, amint 1940/41 telén Michajlovics iskolaigazgató-tanító, egy személyben helyi leventeoktató irányításával terepszemlére indul.⁷⁸

c) Ugocsa vármegye, illetve Közigazgatási Kirendeltség leventeegyesületei

Az egész közigazgatási egység területére vonatkozóan általánosítható az általános műveltséggel kapcsolatban, hogy: „Tekintettel arra, hogy községünk lakosai... [a csehszlovák] megszállás alatt többnyelvű iskolába jártak, így igen hiányos a tudásuk... a leventekorban lévő ifjak tudása teljesen... Magyarul írni-olvasni csak hiányosan, [a] földrajzot, [és a] történelmet egyáltalán nem ismerik, számtan és egyéb fogalmaik teljesen hiányosak.”⁷⁹

A magyar kormány – miniszterelnöki rendelet formájában – 1941. november 22-én úgy rendelkezett, hogy a Királyházi Szokol Egyesület⁸⁰ vagyona a **Királyházi Leventeegyesület** és a Királyházi Magyar Kultúregyesület birtokába kerül.⁸¹

Aztán a Nagyszöllősi és a **Tiszakeresztúri** Leventeegyesület tagjai a szovjet fronton harcoló magyar katonák hátszágban maradt családjának támogatására 1943 első hónapjaiban együttesen 620 Pengő 58 fillért gyűjtöttek.⁸²

1943. március második felében járási levente vezetőképző tanfolyam indult a vármegyeszékhelyen. A képzésen 40 „gazdafű” vett részt a vármegye területéről, „leginkább a Nagyszöllős községgel szomszédos községekből.” A tanfolyam résztvevőit a helyi leventeotthonban szállásolták el, „oktatásuk a katonai nevelésen túl az általános ismeretek körébe tartozó tárgyakat is felöleli.”⁸³

---

77 Levente II/26.

78 Levente I/4.

79 Idézi Kosztyó: Id. mű, 35. p.

80 A szláv Szokol (magyarul: Sólyom) névre keresztelt sportszervezet az Osztrák–Magyar Monarchia szláv népeinek nemzeti tornászegylete volt. Az első ilyen szervezetet a cseh Miroslav Tyrš alapította még 1860-ban, Prágában. Tagjai Garibaldi-vörös színű ingben sportoltak.

81 Fedinec: Id. mű 2002. 384. p.

82 Levente III/11.

83 Levente III/13.

A Nagyszöllősi Leventeegyesület

A vármegyeszékhely leventeegyesülete bizonyára az elsők között jött létre.

d) Máramaros vármegye, illetve Közigazgatási Kirendeltség vonatkozó leventeegyesületei

A **Taracvölgyi** járás leventéi 1941 végén gyűjtést szerveztek a szovjet harctéren küzdő magyar katonák javára. A jótékonyági munka részleteit is ismerjük. A széleskörű akció során „*több mint 50.000 darab cigarettát, nagy mennyiségű pipadohányt, [ér]melegítőt, ruhaneműt és könyvet gyűjtöttek össze... A gyűjtés terén különösen kitűntek **Dombó** és **Irhóc** községének leventéi.*”⁸⁴

A Huszti Leventeegyesület

A helyi szervezet az eddig feltételezettnél korábban, még 1941 decembere⁸⁵ előtt létrejött, mivel 1941. november 30-án már ünnepélyes keretek között avatták föl az egyesület új „*kultúrtermét*” és löcsarnokát. A kultúrteremben Nyáry Andor: *A levente* című színművét⁸⁶ is előadták e jeles alkalommal.⁸⁷ Ezután nemsokára a műkedvelő szakosztály ismét hallatott magáról, amidőn az *Él az Isten* című darabot adták elő.⁸⁸

1941. november 20-án Huszt főbírája, dr. Bosovits Sándor és Keglevich százados, huszti leventeparancsnok a város nevében személyesen hívta meg a fővárosban tartózkodó Bélydt a 30-án tartandó leventeavatásra.⁸⁹

Ugyancsak 1941 végén a helyi Legeza Bodnár Tamás a következő szerkesztői üzenetet kapta a leventesajtó hasábjain: „*Megrendelését elküldtük a kiadónak.*”⁹⁰ A részleteket sajnos nem ismerjük.

Az Aknaszlatinai Leventeegyesület

A helyi szervezet a bevezetésben említett levéltári iratanyag tanúsága szerint csak nagyon későn, 1944-ben jött létre vagy legalábbis ekkor szervezhették újjá. Az viszont bizonyos, hogy a helyi leventeegyesület ugyanúgy 1944-ben megszűnt.

---

84 Levente II/12.

85 Fedinec: Id. mű 2002. 385. p.

86 Drámai színjáték 2 felvonásban, 5 képben. Nyomtatásban megjelent: Budapest, 1927. 71 p., 2. kiadás: 1928.

87 Levente II/12.

88 Levente II/10.

89 Az IHNETOV munkanaplója, 1941. november 20. 11^h

90 Levente II/12.

A Rahói Leventeegyesület

A helyi szervezet tagjai 1941/42 telén avatták föl csapatzászlajukat, „*amelyet a leventék önkéntes adományaiból szerzett be a leventeegyesület. A ... fehér selyemzászlóra a zászlóanyán kívül még három határvadász- és három hegyivadász zászlóalj, valamint a járás, a község és a Rahói Erdőigazgatóság adományoztak ... szalagokat.*” Itt is előadták Nyáry Huszt kapcsán említett színdarabját.⁹¹

III. ÖSSZEFOGLALÁS, KITEKINTÉS

Kárpátalja négy közigazgatási egységén összesen 62 település(rész) leventeegyesületi életéből sikerült néhány életképet fölillantánunk.⁹² A megismert leventeegyesületek száma a következőképpen alakul: Ungban 33, Beregben 19, Ugocsában három, a Tiszától északra első Máramarosban pedig hét helyi szervezet. A röviden fölvezetett néhány leventeeseemény töredékességében is nagyon jó képet ad az országos, illetve helyi kezdeményezésekről és tevékenységről. Láthattuk, hogy kettős kép alakul ki a visszatért területeken létrehozott egyesületekkel kapcsolatban, melynek két végpontja a hivatalos, vagyis országos sajtó és leventepropaganda, valamint a helyi magyar ifjúság és a helybeli lakosság látószöge. Az is bizonyos, hogy az országszerte 1943. május 5 és június 20. között megrendezett leventenapok,⁹³ az országos, illetve helyi sport- és egyéb versenyek, pályázatok, pénz- és ajándékgyűjtési akciók is bizonyosan megmozgattak számos helyi leventeegyesületi tagot – akárcsak a többi rendkívüli alkalom, illetve rendszeres heti leventefoglalkozás. Mindez – ahogyan már többször utaltunk rá – java-részt a II. világháború keretein belül zajlott.

Zárszóként még annyit teszünk hozzá, hogy a Leventeintézmény történetét a Magyarországhoz visszacsatolt kárpátaljai területeken 1944 őszén végleg lezárták, amikor ezeket a területeket az átvonuló szovjet front teljesen elvágta az anyaországtól. A volt leventeegyesületi tagok és tisztviselők egy része azonban ezután valóságos kálvárián ment keresztül, mivel általánosan felelősségre vonták őket a szervezetben történt szerepvállalásuk miatt. Közülük jó

---

91 Levente II/2.

92 Összehasonlításképpen: a második bécsi döntés értelmében 1940-ben Magyarországhoz visszatért Székelyföld ugyancsak négy (Maros-Torda, Csík, Udvarhely és Háromszék) vármegyéni területén 59 település leventeegyesületi életéről sikerült képet adni. In: KIS KRISZTIÁN BÁLINT: *Székelyföldi leventék és leventeanyagok = Székelyföld. Kulturális folyóirat. XVI. évf./11. szám.* [Csíkszereda,] 2012. november. Főszerk.: Lövétei Lázár László. 82–110. p. Internetes változat: <http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=MTc3OA==>, valamint: *Adalékok a székelyföldi leventeegyesületek történetéhez = Székelyföld. XIX. évf./7. szám.* 2015. július. 104–118. p. összesített adatai

93 Szébb Jövőt! III/21.

néhányat a bevonuló szovjet katonák és szövetségeseik önkényesen a helyszínen kivégeztek, az életben maradtak egy részére szovjet hadifogság várt s távol szülőföldjétől, szibériai kényszermunka-táborokban hosszú évekig raboskodott azért a néhány esztendőért, ami a visszacsatolt területeken a Leventeintézménynek adatott. De ez már egy másik, ugyancsak részben földolgozott, lelki értelemben pedig mindvégig földolgozhatatlan történet...

IV. FÖLHASZNÁLT IRODALOM

a) Tanulmányok, cikkek, feldolgozások

BOROS LÁSZLÓ: *Cserkészek és leventék Kárpátalján 1938–1941 között.* = *Acta Beregsasiensis.* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve 2011. X. évf., 1. kötet. Szerk.: Kohut Attila, Penckófer János. 93–100. p. A tanulmány által hivatkozott levéltári források: Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) beregszászi részlege KTÁL Fond 32., op. I. od. zb. 23., KTÁL Fond 42., op. II. od. zb. 4., KTÁL Fond 42., op. II. od. zb. 7., KTÁL Fond 254., op. I. od. zb. 24.

FEDINEC CSILLA: *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944.* Galánta–Dunaszerdahely, 2002. Internetes változat: <http://mek.oszk.hu/01800/01843/01843.pdf> A letöltés ideje: 2019. aug. 8.

FEDINEC CSILLA: *„A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátalja” 1938–1944.* Budapest, 2015.

Az IHNETOV munkanaplója. Vitéz Béldy Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941–1943. Szerk.: BLASSZAUER RÓBERT. Budapest, 2002.

KIS KRISZTIÁN BÁLINT: *A Leventeintézmény története (1920–1944).* [Szakdolgozat.] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged–Szolnok, 2006. Publikáció formájában: *A Leventeintézményről I–VII. rész.* = *Haditudósító.* Hadtörténelem, aktualitás, kultúra. V. évf., 6. sz.–VI. évf., 6. sz. [Változó terjedelemben és oldalszámmal.]

KOSZTYÓ GYULA: *Iskolán kívüli népművelés Kárpátalján 1940–1944 között.* Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet KMMI-füzetek XVIII. Ungvár, 2014. A tanulmány által hivatkozott levéltári források: KTÁL Fond 1096., op. 1., od. zb. 7., KTÁL Fond 1097., op. 1., od. zb. 22.

M. T. I. Magyar Távirati Iroda. A szerkesztésért felelős: Zimmer Ferenc főszerk., a kiadásért felelős: Hézsér Zoltán. 1. kiadás, 1941. december 1. 7 óra 10 perc. [1. p.] Internetes változat: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1941_12_1/?pg=0&layout=s A letöltés ideje: 2019. júl. 15.

SIMON ATTILA: *Magyar idők a Felvidéken 1938–1945. Az első bécsi döntés és következményei.* Budapest, 2014.

b) Korabeli újságok, folyóiratok

Levente. A leventeparancsnokok hivatalos lapja. Megjelenik havonta. [Új] I–IV. évfolyam (1940–1943). Hivatkozásnál: évfolyam/szám

Szebb Jövőt! A leventék képes hetilapja. I–IV. évfolyam (1941–1944). Hivatkozásnál: évfolyam/szám

Villám. A híradó leventék és a M. R. A. O. E. [=Magyar Rövidhullámú Amatőrök Országos Egyesületének] hivatalos lapja. Megjelenik minden hó[nap] 1-[j]én és 15-én. I. évfolyam (1944). Hivatkozásnál: lapszám

c) Internetes hivatkozás

LAJOS MIHÁLY: *Demjén Ferenc ifjúsága.* Tőle lopott, ezért saját cimboráját is agyonlőtte az orosz katona. Kárpátalja – 2009. október 23., 10:00 – 458. szám.
<https://karpataljalap.net/2009/10/23/demjen-ferenc-ifjusaga> A letöltés ideje: 2019. júl. 15.